

ПСИХОЛОГІЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

PSYCHOLOGY OF MOTIVATION FOR SUCCESS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Макухіна С.В.,

orcid.org/0000-0001-6269-8406

*старший викладач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов
Херсонського державного аграрно-економічного університету*

Стаття присвячена вивченню психологічної проблеми успішного вивчення іноземних мов у немовному закладі вищої освіти. Наголошено на тому, що навчальна мотивація студентів пов'язана із їх прагненням до самоствердження. Знання іноземних мов є однією з вимог сучасного світу, що відкриває можливості кращих перспектив у житті. Розглянуто мотивацію як фактор впливу на ефективність навчання, успішність освітнього процесу. Будь-яка діяльність має перспективи стати більш ефективною та дати якісні результати за умов наявності в особистості сильних, глибоких мотивів, які підвищують активність, впливають на протидію перешкодам, наполегливість у досягненні поставленої мети. Доведено, що це стосується й навчальної діяльності, яка є більш успішною за умови сформованого позитивного ставлення до навчання, пізнавального інтересу, потреби в здобутті знань, умінь і навичок. Проаналізовано роль мовного бар'єру і механізмів, що сприяють його виникненню. Подолання психологічних бар'єрів – це внутрішня робота самого студента, пов'язана з мобілізацією внутрішніх ресурсів, а також створенням викладачем іноземної мови умов, котрі сприяють формуванню у студентів немовних спеціальностей ціннісного ставлення до предмету. У статті описані функції психологічного бар'єру, які відіграють велику роль у навчальному процесі. Визначено ефективні методи вивчення іноземної мови для подолання психологічних бар'єрів здобувачами немовного закладу вищої освіти. Запропоновано стратегії подолання таких бар'єрів під час вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти, які можуть бути корисні здобувачам. Проаналізовано основні причини виникнення психологічних бар'єрів у ході вивчення іноземних мов. Встановлено, що ефективним методом навчання іноземних мов є комунікативний метод, який сприяє подолання страху перед живим спілкуванням іноземною мовою. Викладач виконує роль учасника процесу, партнера та радника, створюючи невимушену атмосферу на заняттях і контролюючи процес. Наголошено, що одним із важливих етапів вивчення англійської мови є розмовна практика з носіями мови, що сприяє зануренню у культуру країни, мова якої вивчається.

Ключові слова: психологічний бар'єр, мотивація, іноземна мова, мовна підготовка, стратегії спілкування.

The article is devoted to the study of the psychological problem of successful study of foreign languages in a non-language institution of higher education. It is emphasized that students' learning motivation is related to their desire for self-affirmation. Knowledge of foreign languages is one of the requirements of the modern world, which opens us new career opportunities. Motivation is considered as a factor influencing the effectiveness of learning, the success of the educational process. It is proved that this also applies to educational activities, which are more successful in terms of the formed positive attitude to learning, cognitive interest, the need to acquire knowledge, skills and abilities. The role of the language barrier and the mechanisms that contribute to its emergence are analyzed. Overcoming psychological barriers – is the internal work of the student, associated with the mobilization of internal resources, as well as the creation of conditions by the teacher of a foreign language, conducive to the formation of students of non-language specialties values of the subject. The article deals with the types of psychological barriers in learning a foreign language. The authors propose some strategies to overcome these barriers in learning foreign languages in universities, which may be useful to students. Strategies for overcoming these barriers to learning foreign languages in higher education institutions that may be useful to applicants are proposed. Strategies for overcoming these barriers to learning foreign languages in higher education institutions that may be useful to applicants are proposed. The main causes of psychological barriers in the study of foreign languages are analyzed. It is established that an effective method of teaching foreign languages is a communicative method that helps to overcome the fear of live communication in a foreign language. The teacher acts as a participant in the process, partner and mentor, creating a relaxed atmosphere in the classroom and controlling the process. It is emphasized that one of the important stages of learning English is conversational practice with native speakers, which contributes to the immersion in the culture of the country whose language is being studied.

Key words: psychological barrier, motivation, foreign language, language training, communication strategies

Постановка проблеми. За сучасних умов дедалі більшого значення набувають питання вивчення іноземної мови. Англійська мова є міжнародною, виступає провідним засобом міжкультурної та міжмовної комунікації, конструювання глобальної ідентичності та є найбільш досліджуваною іноземною мовою у світі. Проблемою

нашого дослідження є мотиви досягнення, що спонукають до успішної навчальної діяльності, пошук ефективних форм, методів вивчення іноземної мови та подолання психологічних бар'єрів здобувачами немовного вишу. Важливим є той факт, що майбутній професійний лінгвіст відчуває інтерес до самої мови і розуміє, що буде

можливість удосконалювати знання і вміння вже на практиці під час професійної діяльності, але якщо нелінгвіст не опанує іноземну мову, то йому буде складно отримати гідну роботу і побудувати успішну кар'єру. Знання іноземних мов є однією з вимог сучасного світу і відкриває можливості отримання нової, більш високооплачуваної роботи і кращих перспектив у житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізуючи методичні публікації, можемо зазначити, що багато авторів, висуваючи вимоги формування інтересу здобувачів до вивчення мови, вказують тільки на зовнішні стимули, які іноді плутають із зовнішніми умовами (різними навчальними матеріалами), що мають новизну та цікавий зміст тексту.

Психологія визнає, що пізнавальна діяльність, поряд з операційними компонентами (знаннями, вміннями та навичками) включає і мотиваційні (мотиви, інтереси, відносини). Д. Макклелланд наголошував на тому, що дії індивіда зумовлюються специфікою його пізнавального процесу, вміннями та мотивацією. Саме мотиваційні процеси визначають для здобувача вищої освіти значимість того, що він пізнає і засвоює, його ставлення до навчальної діяльності, до змісту навчання та результатів діяльності. Мотиви, які спонукають до навчальної діяльності, можуть бути зовнішніми і внутрішніми. Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, що або спрямовують, або гальмують поведінку людини. Отже, зовнішні залежать від факторів поза навчанням і можуть бути як позитивними, так і негативними, але психологи (А.Н. Леонтьєв, Е.П. Ільїн) вважають, що зовнішні мотиви не мають такої спонукальної сили, як внутрішні. Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості.

Мотив досягнення як стійка характеристика особистості уперше був виділений Г. Мюрреєм і розумівся як стійке прагнення зробити щось швидко і добре, досягти певного рівня у будь-якій справі. У процесі подальших досліджень цього мотиву такими ученими, як Д. Макклелланд і Х. Хекхаузен, були виявлені дві незалежні мотиваційні тенденції: прагнення до успіху і прагнення уникнути невдачі [1, с. 120].

Постановка завдання. Виявити зв'язок між мотивацією й успішним оволодінням іноземної мови. Визначити ефективні методи вивчення іноземної мови і подолання мовних бар'єрів здобувачами немовного закладу вищої освіти, формуючи

таким чином інтерес до майбутньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Прагнення до досягнення успіху або «мотив досягнення» – це потреба у досягненні успіху в різних видах діяльності. Мотив досягнення у нашому випадку полягає в тому, наскільки здобувач прагне до підвищення рівня своїх можливостей. Якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проектна робота у навчанні, застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов (системами мультимедіа), дистанційні технології в навчанні іноземних мов, використання інтернет-ресурсів, навчання іноземної мови у комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта).

Успішність освоєння іноземної мови залежить не тільки від внутрішніх чинників, що визначають здібності здобувачів до вивчення іноземної мови, а й від здатності до самостійної роботи та самоорганізації. Важливу роль відіграє і зовнішній фактор організації самого процесу навчання, методи роботи викладача і технічне забезпечення навчального процесу.

Серед основних психологічних аспектів вивчення англійської мови найбільш важливими видаються такі: мотивація й інтерес до вивчення мови; здібності до вивчення мови; співвідношення мови та мовлення під час вивчення; мовний бар'єр. Як було зазначено вище, мотивація є основним фактором у вивченні мови. Навчальна діяльність студента повинна бути завжди вмотивована, тому завданням педагога закладу вищої освіти виступає формування у здобувачів позитивних мотивів учіння на кожному навчальному занятті, вироблення у них потреби в опануванні професійних знань, умінь і навичок. Лише за наявності професійної мотивації пізнавальна діяльність здобувача матиме розгорнутий, наполегливий характер [2, с. 32].

Для людей, котрі вивчають англійську, важливим мотиваційним чинником є затребуваність на ринку праці. Дійсно, за умов глобалізації економіки відбувається зростання торгових і ділових контактів між країнами. Це зумовлює динамічний розвиток міжнародних фірм по всьому світу, в тому числі і в Україні. Вони активно розвивають бізнес, розширюються, відкривають нові підрозділи та представництва, створюючи, таким чином, нові робочі місця. Робота в таких фірмах зазвичай більш перспективна для фахівця як з фінан-

сового, так і з кар'єрного погляду. Водночас вона висуває більше вимог, серед яких, крім основних кваліфікаційних, – володіння англійською мовою. Володіння співробітників англійською мовою є важливим фактором для економічної конкурентоспроможності компанії, тобто є частиною її інтелектуального капіталу.

Період навчання у закладі вищої освіти грає далеко не другорядну, а часом і основну роль у процесі засвоєння знань людиною. Студентський вік є найбільш продуктивним для формування стратегій життєвих цінностей, але найчастіше здобувачі, які навчаються на немовних факультетах вишів, досить часто мають справу із безліччю труднощів в оволодінні іноземною мовою. На відміну від інших навчальних предметів, володіти якими можна, вивчивши їхні окремі сфери, іноземна мова за умови її успішного освоєння вимагає знання всіх аспектів (граматики, лексики, навичок читання). Вивчення іноземної мови вимагає витрат енергії та сил, а найголовніше – щоденної систематизованої роботи. Така особливість мови викликає у здобувачів почуття нездоланності, страху і невпевненості у своїх силах.

Студенти можуть знати граматичні структури, мати хороший словниковий запас, але через відсутність мовної практики не можуть їх використовувати у своїй розмовній мові. Повинна бути автоматизація як мовних навичок, так і мовленнєвих умінь для того, щоб учень міг застосовувати у житті все те, що вивчається на уроках іноземної мови. У зв'язку з питанням практики спілкування потрібно вказати на те, що весь процес навчання на заняттях з іноземної мови повинен бути побудований так, щоб створювалися ситуації, максимально наближені до реальності. необхідно, щоб всі мовні навички, мовні зразки й уміння тренувалися, практикувалися за умов, максимально наближених до реальності. Студенти повинні розуміти, що кожне конкретне слово, кожна конкретна ситуація потрібні їм для вирішення того чи іншого комунікативного завдання як на заняттях, так і в реальному житті. Тренування мови у ситуаціях, наближених до реальності, дозволяє учням максимально швидко перенести все те, що було пройдено на заняттях з іноземної мови, у реальне життя.

Питання вибору тих чи інших методів навчання, урахування індивідуальних і особистісних характеристик здобувачів мають важливе значення в успішному оволодінні іноземною мовою, і цьому питанню багато дослідників приділяють значну увагу.

Слід відзначити, що основним і дієвим методом навчання іноземних мов є комунікативний

метод [3, с. 2]. Здобувачі набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором і реакцією (*information gap, choice, feedback*). Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія студентів проходить за співучастю викладача у найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. Із самого початку студенти оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності за обмеженого використання рідної мови [4, с. 28].

Для успішного освоєння іноземних мов важливим є гарний настрій, відчуття радості, успіху. Позитивні емоції полегшують постійні зусилля, спрямовані на запам'ятовування, утримання у пам'яті різноманітних дрібних явищ, постійну зміну видів діяльності та розумових операцій. У процесі вивчення іноземної мови необхідно створювати такі ситуації спілкування, у яких здобувачу захочеться висловити свою думку, погодитися або спростувати сказане. Коли задіяний емоційний фон, людина починає говорити спонтанно: вона починає забувати, що говорить іноземною мовою. Першочергову важливість має сама мета спілкування і висловлювання тої чи іншої думки.

Якщо причина виникнення мовного бар'єру – негативний психологічний настрій, то тут може допомогти довга і старанна робота над собою, а також своїми установками. Якщо студенти постійно переживають почуття страху, що вони скажуть що-небудь не так, неправильно зрозуміють свого співрозмовника або ж просто будуть виглядати об'єктом глузувань, це стан лише робить їх ще більш тривожними. Тут підійдуть деякі психологічні методики: застосування технік релаксації та медитації, самонавіювання, опрацювання власних страхів, а також пошук внутрішніх ресурсів для їх подолання.

Психологічний бар'єр виникає непомітно і суб'єктивно. Нерідко він не відчувається людиною, але негайно сприймається оточуючими. Причини можуть бути різні. Це можуть бути соціальні, політичні, релігійні та професійні відмінності, які призводять до неоднозначної інтерпретації тих чи інших понять, що вживаються у процесі комунікації. До психологічних бар'єрів найчастіше схильні люди із заниженою самооцінкою, котрі схильні до самокритики

та сумніваються у своїх здібностях, уміннях і знаннях. Безпричинна скутість і тривожність під час заняття, спровоковані наявністю психологічного бар'єру, знижують ефективність навчальної діяльності та призводять до незадоволеності самим процесом навчання, заважають реалізації пізнавальних та інших потреб.

Але людина може бути і впевненою у собі, також добре знати граматику і мати великий словниковий запас і все одно відчувати труднощі у спілкуванні іноземною мовою. Як подолати мовний бар'єр у такому випадку і що є тут його детермінантою? Насправді навіть ідеальні знання лексики та граматики можуть бути недостатніми, якщо слова і конструкції знаходяться у «пасивному» запасі. Активний (продуктивний) словник – це лексичні одиниці, які здобувачі повинні вживати в усному мовленні для вираження своїх думок. Для того, щоб перевести слова з пасивного запасу в активний і тим самим подолати труднощі мовного бар'єру, потрібно під час запам'ятовування слів намагатися завчити їх у контексті; під час повторення слів спробувати вживати їх, приміряючи на себе ту чи іншу роль або ситуацію або знайти партнера для відпрацювання діалогів.

Основне завдання викладача на перших порах – продіагностувати мовну підготовку студента і допомогти йому організувати подальший процес навчання іноземних мов. У цьому допоможе диференційований підхід до учнів і облік бажаних ними стратегій пізнавальної діяльності. Оскільки студенти відрізняються різним рівнем знання іноземної мови, а також володіють різними здібностями і швидкістю засвоєння мови, важливою також є можливість вибору кожним студентом оптимального темпу навчального процесу.

Викладачу потрібно враховувати психологічні особливості кожного учня і за можливості до кожного намагатися шукати індивідуальний підхід, спробувати виявити причину виникнення мовного бар'єру в учнів. У психології існує такий термін, як стратегії спілкування. Сюди входять закриті спілкування, монологічне – діалогічне. Особливо хотілося би зупинитися на відкритому спілкуванні, оскільки на уроках англійської мови та під час вираження своїх думок відбувається відкрите

спілкування, хоча всі інші види теж мають місце. Для початку визначимо, що таке відкрите спілкування: це бажання і вміння висловити чітко свою думку і готовність врахувати позиції інших. На жаль, під час вивчення англійської мови наявне як відкрите спілкування, так і закриті. Закриті спілкування – небажання або невміння висловити зрозуміло свою думку, своє ставлення, наявну інформацію. Учень замикається у собі, не бажаючи розкритися перед аудиторією, через страх бути незрозумілим або навіть осміяним.

На заняттях завдання повинні будуватися таким чином, щоб кожен учень міг би взяти участь [5, с. 220]. Наприклад, робота в парах, у невеликих групах (але викладач повинен обов'язково стежити за тим, щоб всі учні брали активну участь і ніхто не відмовчувався). Також повинні бути такі завдання, у яких учні можуть посперечатися один з одним, висловити і довести свої аргументи. Сюди можна включити такі види робіт, як бесіди, дискусії, дебати, монологи, різні презентації. Одним зі найбільш важливих моментів під час вивчення мови і спілкування є зворотний зв'язок, завдяки якому у співрозмовника створюється відчуття, що він говорить не в порожнечу, а зі живою людиною, котра слухає і розуміє його, може підтримати бесіду, посперечатися, внести поправки.

Оволодіння іноземною мовою, розширює сферу спілкування з носіями мови. Людина, яка опанувала нову для себе мову, отримує можливість через спілкування з представниками іншої культури освоювати нову культуру, що паралельно розширює її кругозір і дозволяє дізнатися більше про країну досліджуваної мови.

Висновки. Специфіка навчання іноземних мов досить складна і багатогранна, тому викладання іноземних мов має ґрунтуватися на законах і закономірностях психології сприйняття, когнітивної психології, психолінгвістики, педагогічної психології. З погляду сучасної психології найбільш ефективним представляється комплексний підхід до вивчення іноземних мов. Психологічні особливості здобувача немовного вишу як суб'єкта оволодіння мовою також вимагають пошуку психологічно обґрунтованих інтенсивних технологій освоєння мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 860 с.
2. Безлюдна В. Мотивації навчання як основна складова оволодіння іноземною мовою студентів немовних спеціальностей. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2013. Ч. 2. С. 32–37.
3. Бобильова О.А. Комунікативний метод як метод активізації творчих можливостей особистості. *Англійська мова*. 2005. № 26. С. 2–4.

4. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі. *Іноземні мови*. 2005. № 2. С. 28–31.

5. Семёнкина И.А. Психические аспекты процесса овладения иностранным языком. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Сер. романо-германська філологія*. 2005. № 667. С. 220–221.